

In Agrabeton nummer 3 stond de bedrijfsontwikkeling van de pluimveesector centraal. In dit artikel komt de varkenshouderij aan bod. Door BSE en MKZ was 2001 een slecht jaar voor de varkenshouderij. De trends zijn nog verdere afname van het aantal varkens, schaalvergroting en verdere specialisatie.

Varkenshouderij in zwaar weer

Verdere afname van het aantal varkens, schaalvergroting en verdere specialisatie, zijn de trend in de varkenshouderij

Jaarlijks eet een Nederlander gemiddeld 43 kilo varkensvlees. Een hoeveelheid die al jaren vrij stabiel is. Dat kan niet gezegd worden van de varkensstapel. Die daalt de laatste jaren. Volgens de telling van de Productschappen Vee, Vlees en Eieren (PVE) telt ons land een kleine 13 miljoen varkens. Het Centraal Bureau van de Statistiek (CBS) heeft een lagere inschatting van het aantal dieren. Volgens het CBS was de varkensstapel eind 2001 met tien procent gekrompen tot 11,5 miljoen dieren. Een jaar eerder bedroeg het aantal varkens nog 12,6 miljoen. Als oorzaken van de daling noemt het CBS het aangescherpte mestbeleid en de opkoopregeling van dierrechten.

IMAGO

De varkenshouderij heeft de afgelopen jaren veel voor haar kiezen gekregen. De varkenspest in 1997, de MKZ-crisis in 2001 en dit jaar de mpa-crisis (anti-

biotica in het voer) heeft het imago van deze sector geen goed gedaan.

De varkenspest veroorzaakte een maatschappelijke discussie over dierwelzijn, voedselveiligheid en de milieuproblematiek. De overheid greep deze discussie aan om de varkenssector op drastische wijze te herstructureren. De kleinschalige boerenbedrijven verdwijnen en anderen ontwikkelen zich de afgelopen jaren in rap tempo verder tot grote gespecialiseerde varkenshouders. Het proces van schaalvergroting zet verder door.

Het aantal zeugen per bedrijf is van 1997 tot 2001 met 53 % toegenomen, het aantal vleesvarkens per bedrijf met 42 %. De grotere bedrijven zijn vaak beter in staat te voldoen aan de strenger wordende eisen voor voedselveiligheid, dierenwelzijn en milieu. Wel zullen dierenwelzijn, milieu en voedselveiligheid de kostprijs de komende jaren verhogen.

BEDRIJVEN

De opkomst van de varkenshouderij in Nederland was in alle opzichten spectaculair. Tot de jaren zestig maakten varkens, kippen en kalveren – weliswaar in beperkte hoeveelheden – deel uit van een gemengde bedrijfsvoering. Vanaf eind jaren zestig bloeide met name op de zandgronden de intensieve varkenshouderij op. Zo waren er in 1960 2,9 miljoen varkens. Het aantal bedrijven met varkens bedroeg toen maar liefst 84.000, hetgeen een gemiddelde is van 35 varkens per bedrijf. In 1975 is dit aantal bedrijven gedaald naar 55.000 stuks die te samen 7,2 miljoen varkens hebben (gemiddeld 86 varkens per bedrijf). Ramingen (2001) van de Rabobank gaan uit van 8.000 bedrijven in 2005 en 4.000 bedrijven in 2010.

VARKENSSTAPEL

De Nederlandse varkensstapel had in 1997 (vlak na de varkenspestuitbraak) een omvang van 15 miljoen dieren en was in 2000 gedaald tot 13,1 miljoen. In 2000 werden 1,3 miljoen fokzeugen gehouden en 6,5 miljoen vleesvarkens. Het gemiddelde fokzeugenbedrijf houdt 253 fokzeugen, het gemiddelde vleesvarkenbedrijf 541 vleesvarkens. SEP Varkenshouderij gaat er vanuit dat een varkenshouder minimaal 250 fokzeugen of 2500 vleesvarkens moet hebben om in de toekomst rendabel te kunnen zijn. In 1996 voldeden hieraan slechts 2.900 van de 16.500 varkenshouders. Deze gespecialiseerde bedrijven hielden gezamenlijk 780.000 zeugen (60 % van de zeugenstapel) en 2,1 miljoen vleesvarkens (30 % van de vleesvarkenstapel). Het Ontwerpbesluit Ammoniakemissie Huisvesting Veehouderij heeft inmiddels handen en voeten gekregen.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Aantal bedrijven met varkens	21.245	21.011	19.345	16.426	14.524	12.822
Aantal bedrijven met zeugen	9.158	8.864	8.303	6.841	6.100	5.575
Gemiddeld aantal zeugen per bedrijf	165	176	189	201	219	253
Aantal bedrijven met vleesvarkens	18.653	18.642	16.937	14.662	12.895	11.508
Gemiddeld aantal vleesvarkens	380	399	389	462	504	541
Totaal aantal vleesvarkens	7.088.140	7.438.158	6.588.498	6.773.844	6.499.080	6.225.828
Totaal aantal zeugen	1.511.070	1.560.064	1.56.9267	1.375.041	1.335.900	1.410.475

Bron: PVE

Veehouders met 750 zeugen of 2000 vleesvarkens of meer dieren zullen in oktober 2007 al emissiearme stallen moeten hebben. Voordat het besluit inwerking kan treden moet dit voorstel eerst nog naar de Raad van State. Dit orgaan heeft zich in september 2002 hierover nog niet uitgesproken.

KANSEN SECTOR

De kansen voor de varkenssector liggen volgens de ABN-Amro op consumer concerns, transparantie in de keten, traceerbaarheid, voedselveiligheid en dierwelzijn. Van belang hierbij is dat bestaande kwaliteitssystemen verder worden uitgebouwd en dat samenwerking binnen de keten intensiveert, meent de bank. De uitdaging voor de sector ligt in verdere ontwikkeling van afzetmarkten waar ruimte is voor toegevoegde waarde. De mate waarin de sector in staat is om deze slag te maken is mede bepalend voor de toekomst van de varkenssector. De snelheid waarmee ondernemers vernieuwingen kunnen doorvoeren vormt een belangrijke factor. De Rabobank verwacht dat de veehouderij over twintig jaar nog meer milieuvriendelijk, diervriendelijk, innovatief, kennisintensief, minder bulk en meer top van de markt is. 'De varkenshouderij zal ongeveer 50 tot 60 % hoge kwaliteit bulk zijn en verder top functional foods. Het aantal varkens zal sterk afnemen,' zegt ir. A-Sjauw-Koen-Fa, hoofd agrarisch onderzoek van de Rabobank.

BIOLOGISCHE VARKENS

Het CBS verwacht niet dat de scharrel- en biologische varkenshouderij als een alternatief gezien moeten voor de grootschalige varkenshouderij. Op korte termijn is het niet realistisch om een totale transformatie naar een dergelijke, meer kleinschalige varkenshouderij te ver-

Het CBS verwacht niet dat de scharrelvarkenshouderij een alternatief is voor grootschalige varkenshouderij

wachten, schat het CBS. Twee jaar geleden waren er 63 biologische varkenshouderijen. Het CBS en Ekoland verwachten dat dit aantal in 2010 ligt op 220 volledig biologische varkensbedrijven. Oftewel minder dan vier procent. En dat is minder dan de 10 %, zoals voormalig landbouwminister Brinkhorst graag wilde. Het huidige aandeel biologisch varkensvlees dat in de schappen van de supermarkt ligt schat de werkgroep Taske Force Marktontwikkeling Biologische Landbouw op 1,3 %. Er waren eind 2001 80 bedrijven met scharrelvarkens. Verder werden in 2001 40.000 scharrelvarkens geslacht. Dit vlees is in Nederland in 70 slagereijen te koop en herkenbaar aan het PVE/IKB-scharrelkeurmerk.

PROVINCIES

Ontegenzeggelijk huisvest Noord-Brabant de meest varkens. Iets minder dan de helft van alle varkens bevindt zich nu in deze provincie. In de periode 1980-1999 steeg in Brabant het aantal varkens met 60 %. De sterke groei van de varkensstapel in Noord-Brabant is

het gevolg van de aanwezigheid van veel grote, gespecialiseerde varkensbedrijven. Andere provincies met veel varkens zijn Gelderland met 20 % van de varkensstapel. En Overijssel en Limburg met elk ruim 10 % van alle varkens. In Gelderland is het percentage tussen 1980 en 1999 gedaald; Limburg en Overijssel volgen de landelijke trend.

	Bedrijven	Varkens
1980	44.127	10.138.000
1985	36.079	12.383.000
1990	29.211	13.915.000
1993	26.878	14.964.000
1995	22.388	14.397.000
1996	21.245	14.418.673
1997	21.011	15.189.000
1998	19.345	13.446.000
1999	16.426	13.566.000
2000	14.524	13.254.000
2001	12.822	13.072.000

M. van Seggelen,
Nieuwe Koeien Tekstproducties